

søgelse af spanske og engelske jurisdiktioner, som også viser en stigende »judicering« i løbet af det 16. århundrede. Det opstigende borgerskab spiller en stor rolle som brugere af rigskammerretten, som satte sig forskelligt igennem som appelinstans – eller første instans – for forskellige dele af det tyske rige. Svagest repræsenteret er Nordtyskland og især de rigsumiddelbare byer her. Stridigheder om rettigheder til fast ejendom, arvesager og sager om ægteskabelige formueforhold er hyppige.

Et karakteristisk træk ved domstolen var, at sagerne siden midten af det 16. århundrede tog til i et sådan omfang, at retten ikke kunne overkomme sagsmængden. Den langsomt arbejdende rigskammerret er en ofte hørt klage – gentaget af Goethe i hans erindringer – og faktisk gav parterne ofte op og indgik forlig eller opgav sagen. En undersøgelse af rettens arbejde må derfor baseres på registre over sagerens akter og ikke på dommene, for dem er der ikke så mange af.

Ranieris undersøgelse dokumenterer på overbevisende måde vigtigheden af, at de hidtidige kvalitative retshistoriske undersøgelser af de retlige normer eller enkelte retssager suppleres af historisk-kvantitative undersøgelser. Mange domme har på grundlag af et sådant serielt materiale kunnet udryddes, og vejen derfor beredes for nye forskning. Der er fornylig grundlagt et selskab for forskning om den tyske rigskammerret, og i den serie af »Quellen und Forschungen zur höchsten Gerichtsbarkeit im alten Reich«, som også nærværende to bind indgår i (bind 2 indeholder dokumentationen i dokumentarisk form), er allerede udkommet en lang række bind med forskningsresultater. I Danmark er en seriel forskning i domstolsarkiverne begyndt i det små. Der foreligger undersøgelser af Viborg landsting (Henningsen, Johansen, Tamm) og Helsingør og Falster (Stevnsborg og Johansen), men der er stadig meget at gøre, førend vi har et pålideligt billede af domstolens virke i ældre tid til supplement af, hvad vi ved om lovgivningen. I den forbindelse er Ranieris bog god at få forstand af, fordi han så omhyggeligt redegør for sin i virkeligheden ikke særlig ressourcekrævende fremgangsmåde. Også andre steder i Europa arbejdes der med undersøgelser af domstolene i ældre tid. Det er et forskningsfelt, der kan ventes spændende resultater fra i de kommende år.

Ditlev Tamm

Die Protokolle des Lübecker Domkapitels 1535-1540. Bearb. von Wolfgang Prange. Schleswig-Holsteinische Regesten und Urkunden Band 11. Neumünster, Karl Wachholtz, 1990. 330s. 70 DM.

Det lübske domkapitels protokoller, en vigtig kilde til reformationsårenes og Grevefejdens omvæltninger, har længe været berygtede blandt historikerne. Skriverhænderne er nærmest ulæselige og håndskrifterne ydermere ormstukne. Ved et mirakel – må man tro – er protokollerne fra 1535-40 nu blevet udgivet (mønstergyldigt) af Wolfgang Prange fra det slesvig-holstenske landsarkiv, og en udgave af den ældre protokol fra 1523-30 er på vej. Domkapitlet kæmpede for sin overlevelse, og udgaven rummer et stort materiale om forhandlinger med myndighederne i Lübeck og hertugdømmerne. Glimtvis strejfses det danske monarki.

Mikael Venge